

**Effecten en besparingen
op maatschappelijke kosten**
Stichting Exodus Amsterdam

Auteur **Aty Boers**
Novius Adviesgroep voor Informatie & Organisatie

Kenmerk

Versie **1.4**

Datum **23 augustus 2006**

Status ***definitief***

Versie historie

Versie	Datum	Auteur	Wijzigingen	Verzonden aan
0.1	5 december 2005	Aty Boers	Opzet document	
0.2	8 februari 2006	Aty Boers	Aanvulling na dossieronderzoek	
0.3	14 februari 2006	Aty Boers	Aanvulling na bespreking met N. de Boer	N. de Boer en F. Stam
0.4	7 april 2006	Aty Boers	Aanpassingen na gesprek N. de Boer en F. Stam	
1.0	8 mei 2006	Aty Boers	Versie ter oplevering	N. de Boer en F. Stam
1.1	17 mei 2006	Aty Boers	Statistische toets VU (A. Siegmann) verwerkt	
1.2	15 juni 2006	Aty Boers	Managementsamenvatting toegevoegd	N. de Boer en F. Smilda
1.3	15 augustus 2006	Aty Boers	Aanpassingen na gesprek F. Smilda toegevoegd (meerdere scenario's doorgerekend)	N. de Boer
1.4	23 augustus 2006	Aty Boers	Opmerkingen N. de Boer verwerkt	Rapport openbaar

INHOUDSOPGAVE

Versie historie	2
INHOUDSOPGAVE	3
Managementsamenvatting	4
1 Inleiding	5
1.1 Achtergrond	5
1.2 Doel en vraagstelling	5
1.3 Methode	5
1.4 Aanpak	5
1.5 Doelgroep	6
1.6 Leeswijzer	6
2 Effecten	7
3 Kosten van Exodus	11
4 Bepaling besparing maatschappelijke kosten	12
4.1 Inleiding	12
4.2 Opbrengst als gevolg van bespaarde recidive	12
4.2.1 Recidive en veelplegers	12
4.2.2 Samenstelling van de Exodus-populatie	13
4.2.3 Bespaarde kosten als gevolg van minder recidive	13
4.3 Bespaarde kosten detentie	14
5 Conclusie	15
5.1 Samenvatting kosten-baten	15
5.2 Opmerkingen en mogelijke kanttekeningen bij de conclusies	16
Bijlage 1: Toelichting maatschappelijke KBA	18
Bijlage 2: Toelichting recidivemonitor	20
Noten en verwijzingen	22

Managementsamenvatting

Aanleiding en opzet onderzoek

De Stichting Exodus biedt opvang en begeleiding aan ex-gedetineerden en gedetineerden in de laatste fase van hun detentie. Het programma heeft tot doel deelnemers naar een zelfstandige plek in de samenleving te leiden en terugval in crimineel gedrag te voorkomen. Daarmee draagt Exodus bij aan criminaliteitsbestrijding, recidivevermindering en veiligheid en leefbaarheid in de stad. Doel van het onderzoek is om deze effecten in kwantitatieve termen uit te drukken en daarmee de waarde van de werkzaamheden van stichting Exodus Amsterdam inzichtelijk te maken.

Daarbij wordt gebruik gemaakt van de Maatschappelijke Kosten Baten Analyse. Centraal hierbij staan baten in termen van voorkoming van recidive.

Effecten Exodus verblijf op recidive

Onderzocht is wat het effect van een verblijf bij Exodus Amsterdam is op de recidivekans. Hiertoe wordt gebruik gemaakt van gegevens van zowel van het CJIB als van Justitie. Hierbij geldt dat van 11 van de 105 leden van de onderzochte populatie (alle deelnemers die zijn uitgestroomd tussen januari 2002 en februari 2005) geen volledige gegevens beschikbaar waren. Daarom is in de verdere uitwerking gerekend met een *negatief* scenario (waarbij verondersteld wordt dat alle deelnemers waarover geen gegevens bekend waren gerecidiveerd hebben), een *geschoond* scenario (waarbij gegevens over deze 11 deelnemers buiten beschouwing gelaten zijn) en een *positief* scenario (waarbij verondersteld wordt dat van de betreffende 11 deelnemers geen gegevens bekend zijn omdat geen recidive is gepleegd). De recidivecijfers voor Exodus Amsterdam zijn vervolgens vergeleken met algemene recidivecijfers vanuit de WODC-recidivemonitor.

In het *negatieve* scenario geldt dat op een populatie van 105 deelnemers in totaal 46 deelnemers zijn teruggevallen in de criminaliteit terwijl de verwachting was dat dit zonder Exodusverblijf voor 57,77 deelnemers zou gelden, dat wil zeggen een positief effect van 20%. In het *geschoonde* scenario gaat het om een effect van 32%.

In het *positieve* scenario gaat het om een effect van bijna 40%.

Kosten Exodusverblijf

Vervolgens is nagegaan welke kosten zijn gemaakt om deze effecten te behalen. Daarbij zijn eenvoudig alle gemaakte kosten over de betreffende 3 jaar als uitgangspunt genomen. In totaal gaat het dan om een bedrag van 1.780.890 Euro.

Maatschappelijke opbrengsten

Vervolgens worden de opbrengsten in geld uitgedrukt:

- De financiële besparing als gevolg van het voorkomen van recidive. Hiertoe is een analyse gedaan waaruit blijkt dat meer dan 1/3 van de bespaarde recidive veelplegers betreft. Voor veelplegers worden de jaarlijkse kosten geschat op tussen de 250.000 Euro (conservatief scenario) en 500.000 Euro (progressief scenario).
- De besparingen die behaald zijn ten opzichte van een verblijf in detentie (voor deelnemers die de laatste fase van hun detentie in een Exodushuis doorbrengen) bedragen 790.460 Euro.

Conclusie

In een geschoond scenario voor wat betreft recidivecijfers en een conservatief scenario voor wat betreft de kosten van veelplegers is over een periode van 3 jaar sprake van een positief saldo van 3.599.519, dus jaarlijks meer dan 1 miljoen meer baten dan kosten. Dit kan oplopen tot 7.800.000 positief saldo over 3 jaar in het meest positieve scenario voor wat betreft recidive en kosten. Dit is een duidelijk significant effect.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

De Stichting Exodus biedt opvang en begeleiding aan ex-gedetineerden en gedetineerden in de laatste fase van hun detentie. Dit gebeurt door middel van een integraal begeleidingsprogramma waarin veel nadruk wordt gelegd op het bieden van structuur en duidelijkheid.

Het programma heeft tot doel deelnemers naar een zelfstandige plek in de samenleving te leiden en terugval in crimineel gedrag te voorkomen. Daarmee draagt Exodus bij aan belangrijke onderdelen van gemeentebestuur: criminaliteitsbestrijding, recidivevermindering, toename van veiligheid en leefbaarheid in de stad.

1.2 Doel en vraagstelling

Bij de Stichting Exodus ontstond de behoefte om de effecten van de werkzaamheden van de Stichting voor de samenleving beter inzichtelijk te maken. Daarom is aan adviesbureau Novius gevraagd om dit te onderzoeken. Het onderzoek is uitgevoerd door de heer van M. van Opstal, senior consultant en mevrouw A. Boers, partner bij dit bureau.

Gestart werd met de volgende vraagstelling:

Wat zijn kwantitatieve effecten van de werkzaamheden van stichting Exodus Amsterdam voor de samenleving?

1.3 Methode

De gehanteerde methode is die van een kosten-batenanalyse ofwel KBA. Deze methode is in het bedrijfsleven zeer gebruikelijk voor het bepalen van opbrengsten in relatie tot kosten. De toepassing van deze methode op het terrein van sociale vraagstukken is relatief nieuw, maar gebeurt steeds vaker. Dit sluit aan bij de toenemende behoefte om na te gaan wat doelmatigheid van beleid is. Men heeft het dan wel over een *maatschappelijke KBA (MKBA)*. De essentie van een MKBA is een vergelijking tussen de kosten die een maatregel met zich meebrengt en wat die maatregel oplevert voor de maatschappij. Een toelichting op maatschappelijke KBA's en het gebruik daarvan bij het toetsen van justitiële interventies is opgenomen in bijlage 1.

1.4 Aanpak

Het onderzoek volgt de 3 basisstappen van een MKBA:

1. het vaststellen van de effectiviteit van de interventie
2. het schatten van de kosten ervan; en
3. het bepalen van de maatschappelijke waarde van de effecten.

Hierbij is de volgende aanpak gevolgd:

1. Verzameling en vergelijken algemene recidive cijfers met die van cliënten van Exodus
 - Algemene recidive: op basis van algemene recidivestatistieken (recidivemonitor van het Ministerie van Justitie)
 - Recidive Exodus cliënten
 - Reclassering
 - Registraties bij Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB)
2. Bepalen kosten van Exodus behandeling
3. Bepalen maatschappelijke opbrengsten van Exodus. De effecten worden uitgedrukt in maatschappelijke kosten die worden voorkomen (besparingen)
4. Trekken van conclusies.

Daarbij is aangegeven wat de aannames zijn waarop de conclusies zijn gebaseerd, wat de betrouwbaarheid is van de gebruikte informatie en wat de statistische waarschijnlijkheid is dat de uitspraken juist zijn.

1.5 Doelgroep

Bestuur stichting Exodus, subsidieverstrekkers en mogelijk donateurs en andere belanghebbenden

1.6 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden de resultaten van Exodus Amsterdam vertaald naar resulterende recidive voor de populatie die bij Exodus Amsterdam heeft verbleven. Deze recidivecijfers worden vergeleken met algemene recidivecijfers vanuit. Op deze manier wordt het effect van het verblijf bij Exodus helder.

In hoofdstuk 3 wordt vervolgens gekeken wat de kosten geweest zijn die door Exodus Amsterdam gemaakt zijn om deze effecten te bereiken.

In hoofdstuk 4 worden de effecten van Exodus Amsterdam in geld uitgedrukt. Daarbij wordt rekening gehouden met twee factoren:

- De financiële besparing als gevolg van het voorkomen van recidive. Daartoe wordt aangegeven welk deel van de bespaarde recidive veelplegers betreft en wordt de voorkomen recidive financieel gemaakt.
- De besparingen die behaald zijn ten opzichte van een verblijf in detentie (voor deelnemers die de laatste fase van hun detentie in een Exodus-huis doorbrengen).

In hoofdstuk 5 volgen de (kwantitatieve) conclusies en wordt aangegeven welke kanttekeningen mogelijk gemaakt kunnen worden bij deze conclusies.

2 Effecten

Inleiding

Om de effecten van het verblijf bij Exodus te bepalen is gekeken of deelnemers aan een programma opnieuw delicten hebben gepleegd na afloop van het programma. Deze recidive is vergeleken met de recidive van ex-gedetineerden die niet bij Exodus hebben verbleven.

Als referentiekader is gebruik gemaakt van de recidivecijfers zoals die worden verzameld door het WOCD⁽²⁾ (zie ook bijlage 2). Voor het bepalen van de recidive van deelnemers die in het Exodushuis in Amsterdam hebben verbleven is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

- Cijfers CJIB
- Cijfers Justitie

Hierbij geldt dat voor 11 van de 105 deelnemers uit de onderzochte populatie geen volledige gegevens beschikbaar waren. Daarom is in de verdere uitwerking gerekend met een *negatief* scenario (waarbij verondersteld wordt dat alle deelnemers waarover geen gegevens bekend waren gerecidiveerd hebben), een *geschoond* scenario (waarbij gegevens over deze 11 deelnemers buiten beschouwing gelaten zijn) en een positief scenario (waarbij verondersteld wordt dat van de betreffende 11 deelnemers geen gegevens bekend zijn omdat geen recidive is gepleegd).

Basisgegevens populatie en uitstroom Exodushuis Amsterdam

De vergelijking is gemaakt op basis van gegevens over de populatie die in de periode 2001 – 2005 verbleven bij Exodus Amsterdam en die zijn uitgestroomd in de periode jan 2002 – februari 2005. Het gaat in totaal om 105 deelnemers.

Onderstaand is aangegeven op welke manier deze populatie is uitgestroomd uit het programma.

Tabel 1: Overzicht instroom en wijze van uitstroom

Jaar	Instroom	Waarvan positief (programma Afgerond)	Waarvan vrijwillig vertrokken	Waarvan negatief (gedwongen Vertrokken)	Waarvan wijze uitstroom niet bekend
2000	1	1			
2001	11	3		6	2
2002	30	15	3	12	
2003	36	17	9	10	
2004	25	11	5	9	
2005	2	-	-	2	-
Tot	105	47	17	39	2

Referentiekader

Er is een groot aantal cijfers beschikbaar over recidive die als referentiekader gebruikt zouden kunnen worden. Als uitgangspunt is gekozen de *algemene recidive* onder volwassenen die een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf hebben ondergaan. Dit omdat dit de meest relevante referentie is voor de Exodus populatie.

Onder *algemene recidive* verstaat het WOCD een nieuw justitiecontact van een persoon, ongeacht de aard en ernst van het gepleegde delict (onder een justitiecontact wordt een geldige afdoening van een strafzaak verstaan, te weten: een veroordeling, transactie of beleidssepot).

Als referentie zijn de gegevens uit het rapport *Recidive 1997: een cijfermatig overzicht van de strafrechtelijke recidive van volwassen en jeugdige daders* gebruikt.

Daarbij is met name gebruik gemaakt van cijfers zoals weergegeven in tabel 9 van dit rapport (onderstaand opgenomen als tabel 2). Dit geeft per periode van detentie (regels) aan in welk percentage van de gevallen sprake was van recidive na respectievelijk 1, 2, 3 tot en met 7 jaar. De kolom met 'n' als kolomkop staat voor de onderzochte populatie. Omdat voor de onderzochte Exoduspopulatie de periode van gevangenisstraf kan verschillen in duur is uitgegaan van de gemiddelde cijfers (de totaalregel).

Tabel 2: Relevante tabel uit recidivemonitor

	n	1	2	3	4	5	6	7
≤ 3 mnd	8.803	50,38	62,56	68,61	71,40	73,49	75,07	76,22
> 3 en ≤ 6 mnd	1.964	40,53	55,50	61,35	64,77	67,06	68,48	70,00
> 6 en ≤ 12 mnd	1.639	27,21	46,25	53,63	58,33	61,26	63,15	65,26
>12 mnd	2.644	16,15	29,58	38,58	45,16	49,81	53,63	56,14
totaal ov. vrijh. straf (incl. missing)	15.050	40,56	54,07	60,76	64,5	67,16	69,14	70,69

Bron: recidivemonitor⁽²⁾

Exodus Recidive op basis van gegevens reclassering

In de zomer van 2005 is nagegaan welk deel van de populatie die in 2003 is uitgestroomd¹ inmiddels opnieuw in aanraking was gekomen met justitie. Hierbij was de informatie gebaseerd op aanhoudingen zoals vastgelegd bij het CJIB tot en met het eerste kwartaal van 2005. Deze informatie is beperkt omdat alleen informatie wordt vastgelegd indien sprake is van een 'nieuwe aanleiding', dat wil zeggen aanhoudingen die tot vervolging leiden, dus niet alle justitiecontacten.

Hierbij bleek dat volgens deze registratie voor 11 uitgestroomde deelnemers inmiddels sprake was van recidive.

Tabel 3: Uitstroom 2003 incl. recidive volgens reclassering

Uitstroom Exodus Amsterdam 2003	Totaal	Positief (pgr. af)	Vrijwillig (gestopt)	Negatief (verwijderd)
Totaal aantal uitstroom	36	17	9	10
Procentueel	100%	47%	24%	29%
Recidive volgens reclassering (t/m 1 ^e kwartaal 2005)	11	4	2	5
Procentueel	29%	24%	22%	50%
Gemiddelde recidivecijfers na ontslag uit penitentiaire inrichting*	46,75	46,75	46,75	46,75

* uitgegaan is van recidive na 1,5 jaar (tussen 40,56 en 54,07 in)

¹ Let op: dit zijn cijfers gebaseerd op jaar *uitstroom*, de cijfers in tabel 1 zijn gebaseerd op jaar *instroom*.

Analyse recidive op basis van gegevens justitie

In oktober 2005 is voor de populatie waarover gegevens bekend waren (periode 2001-2005, in totaal 105 deelnemers) nagegaan of opnieuw sprake was geweest van justitiecontacten. Hierbij is gebruik gemaakt van gegevens van justitie.

Bij de analyse is de aard van de uitstroom buiten beschouwing gelaten.

Uit het onderzoek blijkt dat voor 11 van de 105 deelnemers geen contacten met justitie bekend waren. Onbekend is hoe dit mogelijk is. Eén verklaring kan zijn dat identificatiegegevens (naam/geboortedatum) niet correct waren. Een andere verklaring kan zijn dat justitiecontacten van vóór 1996 niet centraal zijn geregistreerd (voor zover daarna geen contact met justitie meer is geweest). Dit zou kunnen indien het delict dat aanleiding is geweest voor de detentie vóór 1996 heeft plaatsgevonden en daarna geen justitiecontact meer heeft plaatsgevonden.

Vanwege deze onzekerheid is de analyse drie keer gemaakt:

- één keer waarbij verondersteld wordt dat het gedeelte van de populatie waarover geen gegevens bekend waren opnieuw heeft gerecidiveerd (tabel 4)(*negatief scenario*)
- één keer waarbij het gedeelte van de populatie waarover geen gegevens bekend waren buiten beschouwing is gelaten (tabel 5)(*geschoond scenario*),
- één keer waarbij ervan is uitgegaan dat deze populatie niet heeft gerecidiveerd (tabel 6)(*positief scenario*).

Tabel 4: Effect mbt voorkomen recidive waarbij onbekend = recidive

Recidive na	Populatie	verwachte recidive zonder Exodus-verblijf		Werkelijke recidive met Exodus-verblijf	Effect	
		%	Aantal		Aantal	Aantal
5 jaar	2	67,16%	1,34	1	+0,34	
4 jaar	13	64,50%	8,39	6	+2,39	
3 jaar	33	60,76%	20,05	16	+4,05	
2 jaar	36	54,07%	19,47	16	+3,47	
1 jaar	21	40,56%	8,52	7	+1,52	
Totaal	105		57,77	46	11,77	20%

Tabel 5: Effect mbt voorkomen recidive waarbij onbekend buiten beschouwing

Recidive na	Populatie	verwachte recidive zonder Exodus-verblijf		Werkelijke recidive met Exodus-verblijf	Effect	
		%	Aantal		Aantal	Aantal
5 jaar	2	67,16%	1,34	1	+0,34	
4 jaar	12	64,50%	7,74	5	+2,74	
3 jaar	28	60,76%	17,01	11	+6,01	
2 jaar	31	54,07%	16,76	11	+5,76	
1 jaar	21	40,56%	8,52	7	+1,52	
Totaal	94		51,37	35	16,37	32%

Tabel 6: Effect mbt voorkomen recidive waarbij onbekend = geen recidive

Recidive na	Populatie	verwachte recidive zonder Exodus-verblijf		Werkelijke recidive met Exodus-verblijf	Effect	
		%	Aantal		Aantal	Aantal
5 jaar	2	67,16%	1,34	1	+0,34	
4 jaar	13	64,50%	8,39	5	+3,39	
3 jaar	33	60,76%	20,05	11	+9,05	
2 jaar	36	54,07%	19,47	11	+8,47	
1 jaar	21	40,56%	8,52	7	+1,52	
Totaal	105		57,77	35	22,77	39%

In het *negatieve* scenario geldt dat op een populatie van 105 deelnemers in totaal 46 deelnemers zijn teruggevallen in de criminaliteit terwijl de verwachting was dat dit zonder Exodusverblijf voor 57,77 deelnemers zou gelden (effect: 11,77 deelnemers, meer dan 20%). In het *geschoonde* scenario geldt dat van de 94 deelnemers in totaal 35 deelnemers zijn teruggevallen in de criminaliteit terwijl de verwachting was dat dit zonder Exodusverblijf voor 51,37 deelnemers zou gelden (effect 16,37 deelnemers, bijna 32%). In het *positieve* scenario geldt dat in de periode van 3 jaar van een populatie van 105 deelnemers in totaal 35 deelnemers zijn teruggevallen in de criminaliteit terwijl de verwachting was dat dit zonder Exodusverblijf voor 57,77 deelnemers zou gelden (effect 22,77 deelnemers, bijna 40%).

Tabel 7: Overzicht recidive-effecten (uitstroom over 3 jaar)

Scenario	Effect (uitgedrukt in verschil tussen aantal deelnemers dat maar verwachting zou recidiveren zonder Exodus-verblijf en aantal deelnemers dat daadwerkelijk heeft gerecidiveerd)
'negatief'	11,77
'geschoond'	16,37
'positief'	22,77

Conclusie is dat ook met het meest negatieve scenario (onbekend = recidive) de effecten van Exodus positief zijn.

Vervolgens is nagegaan of het hier om statisch relevante effecten gaat. Hiertoe is de waarschijnlijkheid van de uitkomsten getoetst aan de binomiale verdeling (met de veronderstelling dat recidive willekeurig optreedt onder de populatie. Dit resulteert in een 95% betrouwbaarheidsinterval. Dit wil zeggen dat met 95% betrouwbaarheid kan worden vastgesteld dat de recidive onder Exodus deelnemers inderdaad lager ligt dan de gemiddelde recidive².

² Voor bijvoorbeeld tabel 4 geldt: n = 105, expected proportion = 0.55 (57.77/105), number observed = 46 resulteert in: p(> 46): 0.98613190
One sided probabilities:
Observed<=46: 0.991724 (Observed<46: 0.008275)
Observed>46: 0.986131 (Observed<=46: 0.013868)
Met 105 waarnemingen en 46 recidiven is met 95% een bandbreedte van [36.01 , 55.99] te verwachten. Daar ligt 57.77 niet in, dus is met 95% betrouwbaarheid te stellen dat bij Exodus deelnemers de recidive inderdaad lager ligt dan het gemiddelde.

3 Kosten van Exodus

Om te kunnen bepalen wat de maatschappelijke opbrengsten van Exodus zijn is het belangrijk een beeld te hebben van de kosten van Exodus.

Daartoe is gekeken naar de kosten van een verblijf bij Exodus, los van de financieringsbron. Hiertoe is gekeken naar de jaarverslagen van de jaren waar dit onderzoek betrekking op had, namelijk de jaren 2002, 2003 en 2004.

Tabel 8: Kostenoverzicht Exodus Amsterdam (los van herkomst gelden)

Jaar	Totale kosten	Aantal overnachtingen	Kosten per Overnachting
2002	506.481	6499	77,93
2003	611.909	7850	77,95
2004	662.500	8256	80,24
	1.780.890		

Kerncijfers:

- Het Exodusprogramma neemt in principe 8-12 maanden in beslag
- De gemiddelde verblijftijd in een Exodushuis is 4,8 maanden. Dit betekent dat de gemiddelde kosten per cliënt ($4,8 * 30 * 80$ Euro per nacht) 11.520 Euro bedragen.
- In deze periode (3 jaar) zijn 45 cliënten succesvol uitgestroomd. Dat betekent dat de kosten per succesvol uitgestroomde cliënt gemiddeld 39.575 bedragen

4 Bepaling besparing maatschappelijke kosten

4.1 Inleiding

Om een goede inschatting te kunnen maken van de (maatschappelijke) kosten die bespaard worden door het werk van Exodus is naar de volgende elementen gekeken:

1. Welke besparingen zijn bereikt als gevolg van het voorkomen van recidive
2. Voor verblijf tijdens de laatste fase van detentie: de besparing ten opzichte van het verblijf in een penitentiaire inrichting.

Voor de besparingen onder 1 hanteren we het onderscheid zoals dat gebruikt wordt in het voor justitie ontwikkelde analyse en rekenmodel¹:

- a. besparingen in de kosten als gevolg van criminaliteit, zoals gestolen eigendommen en een verminderd gevoel van veiligheid
- b. besparingen in de kosten als reactie op criminaliteit door de maatschappij, zoals de kosten van opsporing, detentie en reclassering
- c. besparingen in de kosten anticiperend op (een volgende) criminaliteit, zoals beveiliging en verzekeringen.

Om een goede kosteninschatting te kunnen maken is het belangrijk een beeld te krijgen van het type recidive dat wordt voorkomen.

4.2 Opbrengst als gevolg van bespaarde recidive

4.2.1 *Recidive en veelplegers*

Uit analyse van criminaliteitscijfers blijkt dat van de overlastgevende delicten, zoals diefstal uit auto's, uitbraak bedrijven, straatroof en winkeldiefstal, ruim 70% is toe te schrijven aan veelplegers. Een relatief kleine groep heeft dus een grote negatieve invloed heeft op het veiligheidsgevoel en beleving in de maatschappij.

Er is dan ook veel aandacht voor veelplegers ofwel draaideurcriminelen. Bij alle ketenpartners in de justitieketen en in de politiek staat het aanpakken van deze groep hoog op de agenda. En er zijn en worden veel initiatieven gericht op deze doelgroep.

De definitie die daarbij gehanteerd wordt loopt nogal uiteen.

In de Utrechtse definitie is een veelpleger een meerderjarige die de afgelopen 5 jaar minimaal twintig keer als verdachte voorkomt in het Bedrijfsprocessen Systeem, waarvan minimaal één maal in de laatste 12 maanden. Voor een minderjarige is dat 10 keer in de afgelopen 5 jaar waarvan ook minimaal 1x in de laatste 12 maanden.

Ook de inschattingen welke kosten een veelpleger met zich meebrengt lopen nogal uiteen. Duidelijk is dat de maatschappelijke schade die veelplegers aanrichten groot is. Zo wordt voor Amsterdam geschat dat het jaarlijks gaat om € 72 mio gestolen goed en 50% politiecapaciteit. Voor Amsterdam is dit 65.700 uur oftewel 55 politiemensen; daarnaast wordt ingeschat dat op jaarbasis zo'n 5 FTE officieren en 20 FTE parketsecr. en Hoppers worden ingezet voor deze groep⁽³⁾.

De Boer en Croon (2004) schat voor de regio Amsterdam dat een veelpleger per jaar minstens:

- Voor 114K directe schade zorgt
- Voor 6K politie-inzet zorgt
- Voor 6K justitie inzet zorgt

Andere schattingen stellen dat een criminele verslaafde jaarlijks in totaal 487.500 Euro aan maatschappelijke kosten met zich meebrengt³.

In een conservatief scenario wordt rekening gehouden met gemiddelde kosten voor een veelpleger van 250.000 per jaar.

In een progressief scenario wordt rekening gehouden met gemiddelde kosten voor een veelpleger van 500.000 per jaar.

4.2.2 **Samenstelling van de Exodus-populatie**

Op basis van de Utrechtse definitie van veelpleger en met behulp van de justitiedossiers is een analyse gemaakt van het aandeel veelplegers in de onderzochte populatie.

Hier komt het volgende beeld uit naar voren (op basis van de 'geschoonde' uitstroomgegevens).

Tabel 9: Overzicht aandeel veelplegers in uitstroom

Jaar	Uitstroom	Waarvan geen recidive
2002	25	12
waarvan veelplegers	9	2
2003	31	12
waarvan veelplegers	16	5
2004	30	12
waarvan veelplegers	14	7
Totaal	86	36
waarvan veelplegers	39	14
%	33,54%	38,9%

4.2.3 **Bespaarde kosten als gevolg van minder recidive**

Om de vermeden maatschappelijke kosten als gevolg van de verminderde recidive door het verblijf bij en begeleiding door Exodus Amsterdam te berekenen is ervan uitgegaan dat 1/3 van de (extra) bespaarde recidive veelplegers betreft.

Dat betekent bespaarde kosten voor wat betreft veelplegers:

In een conservatief scenario voor wat betreft kosten: $1/3 * 16,37$ (recidive onbekend blijft buiten beschouwing) * 250.000 per jaar = plm 1.350K per jaar

In een progressief scenario voor wat betreft kosten: $1/3 * 16,37$ (recidive onbekend blijft buiten beschouwing) * 500.000 per jaar = 2.700K per jaar.

In een progressief scenario voor wat betreft kosten en een positief scenario voor wat betreft recidive (ontbrekende gegevens betekent geen recidive) : $1/3 * 22,77 * 500.000$ per jaar = 3.795K per jaar

Daarnaast wordt voor de overige recidive uitgegaan van een besparing van de gemiddelde kosten van één misdrijf per jaar, dat wil zeggen 15.194 Euro (bron: Rapport Criminaliteit en Rechtshandhaving 2004).

Dit betekent in een 'geschoond scenario' voor wat betreft recidive bespaarde kosten van $2/3 * 16,37 * 15.194 = 165.817$. In een positief scenario gaat het om $2/3 * 22,77 * 15.194 = 230.645$.

³ Berekeningen Peter Vogelzang, voorzitter Raad van Hoofdcommissarissen naar aanleiding van een onderzoek onder 300 criminele verslaafden in de Utrechtse binnenstad.

4.3 Bespaarde kosten detentie

Naast besparingen als gevolg van recidive is er sprake van besparingen doordat het verblijf in een Exodus-huis goedkoper is dan het verblijf in detentie.

Zoals aangegeven in hoofdstuk 3 zijn de gemiddelde kosten van een verblijf in Exodus Amsterdam ongeveer 80 Euro. De kosten voor verblijf in detentie zijn gemiddeld 190 Euro per dag (bron: Rapport Criminaliteit en Rechtshandhaving 2004).

Dit leidt tot besparingen over de onderzoeksperiode zoals aangegeven in tabel 10.

Tabel 10: Overzicht bespaarde kosten detentie

Jaar	Aantal nachten justitieel	Bespaarde kosten per nacht	Bespaarde kosten totaal
2002	1691	110	186010
2003	2566	110	282260
2004	2929	110	322190
Totaal			790.460

5 Conclusie

5.1 Samenvatting kosten-baten

In tabel 11 is een overzicht opgenomen van de kosten zoals die in hoofdstuk 3 zijn vastgesteld en de baten zoals die in hoofdstuk 4 zijn berekend. Het resulterende verschil is de kosten-baten analyse.

Tabel 11: Overzicht kosten en opbrengsten
(‘geschoond’ scenario voor wat betreft recidivecijfers
en ‘conservatief’ scenario voor wat betreft kosten van veelplegers)

Categorie	Kosten (over 3 jaar)	Opbrengsten (over 3 jaar)	Vershil	Opmerkingen
Exploitatie	1.780.890			gelijk in alle scenario's
Bespaarde recidive veelplegers		(1.350 * 3 jaar) 4.050K		conservatief (kosten) geschoond (recidive)
Bespaarde recidive overig		(165.817*3) 497.451		geschoond (recidive)
Bespaarde kosten penitentiaire inrichtingen		790.460		gelijk in alle scenario's
	1.780.890	5.337.911	3.557.021	over 3 jaar

Tabel 12: Overzicht kosten en opbrengsten
(‘positief’ scenario voor wat betreft recidivecijfers
en ‘progressief’ scenario voor wat betreft kosten van veelplegers)

Categorie	Kosten (over 3 jaar)	Opbrengsten (over 3 jaar)	Vershil	Opmerkingen
Exploitatie	1.780.890			gelijk in alle scenario's
Bespaarde recidive veelplegers		(3.795 * 3 jaar) 8.100K		progressief (kosten) optimistisch (recidive)
Bespaarde recidive overig		(230.645*3) 691.935		optimistisch (recidive)
Bespaarde kosten penitentiaire inrichtingen		790.460		gelijk in alle scenario's
	1.780.890	9.582.395	7.801.505	over 3 jaar

Opmerkingen:

- Het verschil heeft betrekking op een periode van 3 jaar. Om de effecten per jaar te verkrijgen moeten de bedragen door drie worden gedeeld.

5.2 Opmerkingen en mogelijke kanttekeningen bij de conclusies

Bij dit onderzoek kunnen een aantal kanttekeningen worden gemaakt die voortvloeien uit de gemaakte aannamen..

De kanttekeningen zijn onderstaand weergegeven, waarbij ook is gekeken naar de criteria en eisen bij toepassing van het voor justitie samengestelde analyse- en rekenmodel (1)

1. De populatie is relatief klein

Hoewel de onderzochte populatie relatief klein is, zijn de gevonden effecten statistisch relevant. De onderzoeksmethode en statische analyse zijn voorgelegd aan een econometrist bij de VU (dr. A. Siegmann) en de validiteit van de resultaten is bevestigd.

2. Er is geen controlegroep waarmee vergeleken wordt

Voor effectiviteitsstudies geldt dat vergeleken zou moeten worden met een controlegroep. Hierbij zou idealiter sprake moeten zijn van een 'random' verdeling over behandelingsgroep en controlegroep. Afhankelijk van de mate waarin achtergrondkenmerken overeenkomen kan dan met statistische technieken worden gecontroleerd voor bias door zelfselectie. Op die manier kunnen effecten die voortvloeien uit de mogelijkheid dat bij deelnemers die gemotiveerd zijn voor een Exodus-programma (of ze nou deelnemen of niet) al sprake is van een lagere recidivekans dan in de populatie als geheel.

Hierbij geldt echter dat voor MKBA's bijna nooit gebruik gemaakt kan worden van 'zuivere' controlegroepen (waaraan een interventie wordt onthouden). Dit is echter geen reden om de resultaten ter discussie te stellen.

3. Wijzigingen in het delictprofiel bij recidive zijn niet meegenomen

Een volledige effectiviteitsmeting zou gebaseerd moeten zijn op:

- a. of een deelnemer aan een programma (opnieuw) een delict pleegt of niet in de periode na afloop van het programma,
- b. het aantal delicten per periode van x jaar van de deelnemers die (opnieuw) een delict plegen na afloop van het programma,
- c. het type/de typen delicten die gepleegd worden door deelnemers na afloop van het programma.
- d. verdeling over de tijd van de gepleegde delicten

Er is in dit onderzoek alleen gekeken naar het eerste. Dat betekent dat veranderingen in het delictprofiel van deelnemers die wél opnieuw een delict hebben gepleegd niet zijn geanalyseerd. Wel is een uit een scan van dossiers gebleken dat waar het delictprofiel is gewijzigd (vergelijking welke delicten voor deelname werden gepleegd en in welke verhouding en welke daarna) dit eerder van positieve dan van negatieve aard is.

Werkwijze zoals aangegeven in KBA-model voor justitiële interventies:

uitgangspunt is dat alle benodigde informatie binnen de effectstudie voor de betrokken interventie direct en op adequate wijze verzameld wordt. In dat geval kan men de misdrijven, begaan door de interventiegroep en de controlegroep per type naar jaar van pleging rangschikken, op elkaar in mindering brengen en vervolgens het voorkomen schadebedrag berekenen.

Dit gebeurt door delictprofielen van deelnemers aan het Exodusprogramma vergeleken moeten worden met dat van niet deelnemers.

In recidiveonderzoek houdt het WODC de volgende indeling aan:

1. vermogensdelicten zonder geweld (o.a. inbraak in woning, verduistering, inbraak in bedrijf, diefstal) .
2. vermogensdelicten met geweld (diefstal met geweld),
3. opiumdelicten (o.a. handel in harddrugs),

4. agressie (o.a. vernieling, openlijke geweldpleging),
5. zedendelicten (o.a.verkrachting, aanranding, ontucht met kinderen),
6. wegenverkeerswetdelicten (o.a. rijden onder invloed, doorrijden na ongeval)
7. overige delicten (o.a. wederspanning, belemmeren van politie, discriminatie),
8. moord en doodslag.

Aan de hand van de gemiddelde kosten die verband houden met deze vormen van criminaliteit kan per 'voorkomen' delict berekend worden wat de besparingen zijn in deze kosten.

Bijlage 1: Toelichting maatschappelijke KBA

Algemeen

Een KBA is een prijseconomische benadering. Dit betekent dat zowel kosten als baten in geld worden uitgedrukt.

Daarbij geldt dat kosten van maatregelen of voorgenomen beleid in het algemeen redelijk in kaart zijn te brengen. Aan de kant van de baten is dat minder eenvoudig. Als tussenstap moeten daarbij eerst de effecten van een maatregel worden vastgesteld. Deze worden dan vertaald naar effecten in financiële zin. Maar niet alle effecten zijn uit te drukken in geld. Men spreekt dan van '*externe effecten*' (deze kunnen overigens ook aan de kostenkant voorkomen). Aangezien de externe effecten ook belangrijke informatie geven over de (on)aantrekkelijkheid van een project worden deze meegenomen in een maatschappelijke KBA.

Een KBA kan zowel worden toegepast voor ex-post onderzoek (bestaande projecten of maatregelen) als voor ex-ante onderzoek (nog niet bestaande projecten of maatregelen).

Toepassing op justitiële interventies

Vanuit het programma 'Terugdringen Recidive' van het Ministerie van Justitie, is -in samenwerking met het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Justitie- initiatief genomen tot het ontwikkelen van een KBA-model voor justitiële interventies.

Achtergrond van het programma is dat kosten die verbonden zijn aan het opsluiten en behandelen van delictplegers erg hoog zijn. En dat sprake is van een hoog percentage recidive (terugvallen in crimineel gedrag), namelijk zo'n 60 à 70%. Het programma 'Terugdringen Recidive' probeert gedetineerden weer op het rechte pad te krijgen. Bijvoorbeeld activiteiten die gericht zijn op gedragsverandering van gedetineerden, zoals reïntegratietrajecten en arbeidstoeleidingstrajecten. Die inspanningen kosten extra geld en moeten zich ook terugverdienen."

Het idee om een KBA-model te ontwikkelen is afkomstig uit Engeland waar ze al langer kijken naar de kosten-baten verhoudingen van dergelijke maatregelen. Daar kwam uit dat elke Britse pond, die geïnvesteerd wordt in gedragsveranderingactiviteiten, zich drie à viervoudig terugbetaalt in termen van besparingen op maatschappelijke kosten. In de politieke discussies in Engeland over het al dan niet investeren in dergelijke zaken, is de KBA intussen een belangrijk gegeven geworden.

Het KBA-model is een algemeen rekenmodel dat op concrete situaties kan worden toegepast. Het KBA-model berekent enerzijds de kosten van interventie. Dat zijn kosten verbonden aan het gevangeniswezen, zoals de kosten voor opsluiting. En de kosten voor reclassering, zoals behandelprogramma's en begeleiding. Deze kosten worden afgezet tegen de uitkomsten van recidivevermindering en de maatschappelijke consequenties daarvan, vertaald in monetaire termen.

In Nederland zijn de kosten van criminaliteit nog volledig in kaart gebracht, daarvoor is nader onderzoek nodig. Het is best lastig om dat goed in beeld te brengen. Om het overzichtelijk te houden is gekozen het model in eerste instantie vooral te richten op de directe kosten. Een geweldsdelict brengt schade teweeg bij het slachtoffer. Daar zijn directe kosten aanverbonden, zoals de schadekosten van een inbraak. Daarnaast zijn er kosten verbonden aan de opsporing en vervolging van de dader, de berechting en de opsluiting. Al deze kosten zijn goed in kaart te brengen.

Maar er zitten ook meer indirecte, maatschappelijke kosten aan een delict vast. Criminaliteit brengt een heleboel leed en onveiligheidsgevoelens met zich mee en die laten zich niet vertalen in termen van geld. De discussie over criminaliteitsbestrijding is dan ook nooit een puur kosten/baten kwestie. Straffen is duur maar noodzakelijk, omdat met criminaliteit heel belangrijke maatschappelijke normen worden geschonden en mensen in hun persoonlijke en lichamelijke integriteit worden aangetast.

Een bijkomend probleem bij het in kaart brengen van de kosten van criminaliteit is dat wij moeten uitgaan van de geregistreeerde criminaliteit. We weten dat er ook een hele wereld van verborgen - en dus niet geregistreeerde - criminaliteit bestaat. Hoe groot deze is, weten we nog niet en dat moeten we zeker onderzoeken.

Een rechter zal nooit een straf opleggen met het idee om de overheid kosten uit te sparen. Een rechter beoordeelt de ernst van het delict en legt aan de hand daarvan een straf op. Wel biedt inzicht in kosten de mogelijkheid om nieuwe maatregelen en wetgeving mogelijk te maken.

Zo is recent een nieuwe maatregel in werking getreden ten aanzien van stelselmatige daders. Mensen die met regelmaat kleine delicten plegen zoals winkeldiefstal brengen de maatschappij veel schade toe en geven extreme overlast. Dit komt tientallen tot honderden keren per jaar voor. Voor een enkele winkeldiefstal staat normaliter 14 dagen tot een maand. De nieuwe maatregel maakt het mogelijk deze veelplegers nu maximaal twee jaar uit de roulatie te nemen. In de discussie rondom deze maatregel is de kostenafweging mede van belang geweest. Uiteindelijk blijft het natuurlijk wel de rechter die besluit om deze maatregel al dan niet op te leggen.”

Om in het model te kunnen bepalen of de kosten van een behandelingsmaatregel opwegen tegen de baten van verminderde recidive, moeten eerst voldoende mensen die behandeling hebben ondergaan. En dat kan jaren duren.

Het KBA-model is grotendeels afgerond maar moet nog worden gevuld met Nederlandse gegevens. Zo moet aan de batenkant duidelijk worden welke besparingen op de maatschappelijke kosten worden gerealiseerd door criminaliteitsbestrijding. Verder moet goed in kaart worden gebracht hoe het zit met de verborgen criminaliteit. Voor een goede kosten-baten-analyse moeten ook de kosten daarvan kunnen worden ingeschat.

Bijlage 2: Toelichting recidivemonitor

(bron: Website WOCD)

De WOCD-Recidivemonitor is een langlopend onderzoeksproject waarin gestandaardiseerde recidivemetingen worden verricht onder verschillende groepen justitiabelen. Met dit project hoopt Justitie een beter beeld te krijgen van de effecten van strafrechtelijke interventies. De metingen die in het kader van de Recidivemonitor worden gedaan, verlopen steeds op dezelfde manier. De uitkomsten van het onderzoek zijn hierdoor onderling vergelijkbaar. Sommige metingen worden op gezette tijden herhaald, zodat van belangrijke dadergroepen ook het verdere verloop van hun criminele carrières op de voet kan worden gevolgd.

De OBJD

De gegevens voor het onderzoek zijn afkomstig uit de Onderzoek- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD), een database die speciaal met het oog op de Recidivemonitor is ontwikkeld. De OBJD is een versleutelde, geanonimiseerde kopie van het JDS, het officiële justitiële documentatiesysteem dat wordt beheerd door de Centrale Justitiële Documentatie (CJD). Elke drie maanden wordt de OBJD ververs met nieuwe gegevens uit het JDS. Een belangrijk verschil met het JDS is dat de gegevens in de OBJD niet verjaren. Ze blijven voor onderzoek beschikbaar. Het JDS geeft voor alle (rechts-)personen die met de Nederlandse justitie in aanraking zijn gekomen, een overzicht van de strafzaken waarin zij als verdachte centraal stonden. Van elke strafzaak is opgenomen wanneer en bij welk parket de zaak werd aangemeld, om welke delicten het ging en hoe en door welke instantie de zaak is afgedaan. Voorwaarde voor opname in het JDS is dat de persoon na 1996 nog in aanraking is gekomen met Justitie. Is dat niet het geval, dan kan het zijn dat de zaken van een verdachte nog niet in het systeem zijn ingevoerd en dus ook niet in de OBJD te vinden zijn.

Onderzoek naar specifieke interventies

Bij onderzoek naar de uitstroomresultaten van interventies waarover in de OBJD geen informatie wordt bijgehouden^[1], kunnen de strafrechtelijke gegevens van de daders niet direct uit het bestand worden gehaald. In dat geval is een tussenstap nodig via de CJD in Almelo. Daar vragen we de versleutelde nummers aan waaronder de betrokkenen in de OBJD te vinden zijn. Zijn de versleutelde nummers van de respondenten eenmaal bekend, dan worden alle relevante zaak-, delict- en afdoeninggegevens uit de database geëxtraheerd.

Wat telt niet mee?

De keuze voor de OBJD als bron van onderzoeksgegevens impliceert dat met de Recidivemonitor alleen de criminaliteit die het Openbaar Ministerie te verwerken krijgt, in kaart wordt gebracht. Uitspraken over de niet-vervolgde criminaliteit mogen niet worden verwacht. Bovendien laten we een deel van de geregistreerde criminaliteit, de zogeheten kantongerechtcriminaliteit, buiten beschouwing. We concentreren ons met andere woorden op de misdrijven; de overtredingen die in het JDS worden bijgehouden tellen niet mee. Dit geldt ook voor strafzaken die eindigden in een vrijspraak, een technisch sepot of een andere technische uitspraak, en de zaken die naar een ander arrondissement werden overgedragen. Zaken die werden gevoegd tellen echter wel mee.

Definities van recidive

Om de omvang van de recidive binnen een dadergroep geschakeerd te kunnen bestuderen, hanteren we drie vaste criteria. Aan de hand van elk van deze criteria wordt nagegaan of er sinds de uitgangszaak, de zaak naar aanleiding waarvan een persoon in het onderzoek is opgenomen, nieuwe justitiecontacten zijn opgebouwd. De drie definities onderscheiden zich door de ernst van de gepleegde delicten. Om deze te bepalen gaan we simpelweg af op de maximale straf die bij deze feiten kan worden opgelegd.

criterium	Omschrijving
Algemene recidive	Alle strafzaken volgend op de uitgangszaak, niet eindigend in vrijspraak, technisch sepot of een andere technische uitspraak, naar aanleiding van enig misdrijf ongeacht de aard of ernst daarvan
Ernstige recidive	Strafzaken volgend op de uitgangszaak, niet eindigend in vrijspraak, technisch sepot of een andere technische uitspraak, naar aanleiding van enig misdrijf met een wettelijke strafdreiging van minstens 4 jaar[2]
Zeer ernstige recidive	Strafzaken volgend op de uitgangszaak, niet eindigend in vrijspraak, technisch sepot of een andere technische uitspraak, naar aanleiding van enig misdrijf met een wettelijke strafdreiging van minstens 8 jaar

Naast deze vaste criteria onderscheiden we ook speciale en specifieke recidive. Speciale recidive is een nieuw justitiecontact naar aanleiding van hetzelfde soort misdrijf als in de uitgangszaak (vermogen, geweld, zeden etc.). Bij specifieke recidive is sprake van herhaald overtreden van hetzelfde wetsartikel.

Het vaststellen van de omvang van de recidive

In elke studie van de Recidivemonitor wordt een aantal statistieken gerapporteerd. Om te beginnen berekenen we onder elk van bovenstaande definities het percentage recidivisten. Niet zoals gebruikelijk over één vaste periode ('Na 2 jaar bedraagt het percentage algemene recidive 50%'), maar voor elk tijdstip dat beschikbaar is. Voor elke maand of jaar volgend op de uitgangszaak wordt gecijferd welk deel van de onderzoeksgroep inmiddels opnieuw met justitie in aanraking is gekomen. Bij het berekenen van de percentages maken we gebruik van survivalanalyse. Deze techniek houdt rekening met verschillen in observatietermijn, d.i. de periode dat de respondenten konden worden gevolgd. Om het tijdstip van de recidive te bepalen gaan we uit van de inschrijfdatum van de nieuwe strafzaak.

Niet alleen de vraag of er gerecidiveerd wordt is van belang, we willen ook weten hoe vaak dat dan gebeurt en hoe ernstig de totale recidive is. Daarom wordt van elke recidivist geteld hoeveel nieuwe contacten hij of zij in de periode na de uitgangszaak heeft opgebouwd. Tevens wordt bepaald welk deel van alle recidivezaken wordt afgedaan met een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf (of een vrijheidsbenemende maatregel). Deze maat geeft een eerste idee hoe zwaar de recidive in de groep is uitgedaakt. Om het percentage onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen op correcte wijze te berekenen, laten we de strafzaken die nog niet zijn afgedaan buiten beschouwing. Gevoegde zaken krijgen bij deze analyse dezelfde afdoening als de zaak waarbij zij zijn gevoegd.

Programma van onderzoek

Voor de komende jaren staat een groot aantal van recidivemetingen op het programma. Er wordt onderzoek gedaan onder verkeersdelinquenten, overtreders van de Opiumwet, onder exhibitionisten en zogeheten 'veelplegers'. Jaarlijks zijn er metingen onder ex-gedetineerden, onder jongeren die zijn uitgestroomd uit een justitiële jeugdinstelling en onder ex-tbs-gestelden. Daarnaast vindt recidiveonderzoek plaats onder alle daders die in 1997 een sanctie kregen opgelegd (boete, taakstraf, vrijheidsstraf etc.). Ook ten behoeve van de beleidsprogramma's 'Terugdringen Recidive' en 'Jeugd Terecht' van het Directoraat-generaal Preventie, Jeugd en Sancties worden metingen verricht. De Recidivemonitor brengt de strafrechtelijke carrière van honderdduizenden justitiabelen in kaart.

[1] De OBJD bevat alleen globale afdoeningsgegevens. Of iemand aan een bepaalde soort penitentiaal programma heeft deelgenomen of een specifiek leerproject volgde, wordt bijvoorbeeld niet vermeld.

[2] Delicten waarvan de maximale strafdreiging minder dan 4 jaar bedraagt maar waarvoor wel voorlopige hechtenis kan worden opgelegd, rekenen we tot de 'ernstige' delicten. Deze staan opgesomd in artikel 67 Sv. Een voorbeeld is bedreiging met geweld.

Noten en verwijzingen

ⁱ Kosten en baten justitiële interventies: ontwikkeling van een analyse- en rekenmodel: eindrapport, WODC, ECORYS Nederland, Versantvoort, M.C., Verster, A.C.M., Jannink, J., Broek, L.G.J.M. van den, Zutphen, F. van, Donker van Heel, P.A. Rotterdam , 2005

² Recidive 1997: een cijfermatig overzicht van de strafrechtelijke recidive van volwassen en jeugdige daders, Wartna, B.S.J., Tollenaar, N., Blom, M., Uitgeverij Boom, Den Haag , 2005

³ Op weg naar minder veelplegers, Boer&Croon, juni 2004

Criminaliteit en rechtshandhaving 2004

Jaarverslagen Exodus 2001, 2002, 2003, 2004

Ketenkalender Veelpleger, Frank Smilda, Politie Regio Utrecht